

«گره‌گشایی به شیوه فیلسوفان و مهندسان» منتشر شد

کتاب «گره‌گشایی به شیوه فیلسوفان و مهندسان» مجموعه‌مقالاتی درباب علم و تکنولوژی و سیاستگذاری نوشته علی‌ایا توسط پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی با همکاری انتشارات طرح نقد منتشر شد. این کتاب شامل سه بخش با عناوینی چون درباره علم و اندیشه نقاد، تکنولوژی و سیاستگذاری است که در ۴۹۶ صفحه منتشر شده است.

کتاب‌نامه

جامعه مصرفی و شهر پسامدرن

کتاب «جامعه مصرفی و شهر پسامدرن» اثر دیوید کلارک با ترجمه حمید پورنگ به تازگی از سوی انتشارات علمی و فرهنگی منتشر شده است. کلارک در این کتاب درصدد تبیین «تحول جامعه امروزی غربی» و «انواع متفاوت مصرف» است. نویسنده در تبیین روابط میان مصرف و شهر، نگاه عمیقی به الزامات مصرف‌گرایی برای شهر دارد.

کتاب دو بخش اصلی با نام «مصرف» و «مصرف و شهر» دارد و از ۶ فصل تشکیل شده است.

در مقدمه کتاب آمده است: «شهر و مسائل مرتبط با آن، همواره یکی از علاایق اصلی متفکران اجتماعی از گذشته تا به حال بوده است. بی‌شک نخستین جرقه‌های اندیشیدن در مورد شهر از سوی متفکران یونانی صورت گرفت و Polis- چه در شکل واقعی و چه از نظر اتوپییایی آن - بخشی از آثار ارسطو، افلاطون، پریکلس و... را شکل می‌داده است.

طی قرون متمادی، تغییرات بسیاری در دیدگاه‌های مربوط به شهر پدید آمده است؛ ولی قطعه‌با پیدایش تفکر اجتماعی مدرن است که «شهر» جایگاه تحلیلی ویژه‌ای در آثار اندیشمندان اجتماعی پیدا می‌کند. تا پیش از این دوران که در رابطه با مطالعه شهر می‌توان آن را دوره پیش از ظهور جامعه‌شناسی کلاسیک نامید، اندیشیدن درباره شهر تحت تسلط دو نوع نگاه بود؛ نگاه نخست متأثر از متفکران یونانی به‌ویژه افلاطون و ارسطو بود که نوعی نظریه آرمانشهری داشتند. نظریه شهر آرمانی یا اتوپییای افلاطون و ارسطو، مبتنی بر تصور خوش‌بینانه درباره امکان ایجاد شهرهایی است که از هر نظر نظام‌یافته بوده، با نظارت دقیق دولت یا سازمان‌های خاص دینی یا سیاسی و حقوقی همراه باشند یا به‌وسیله فلاسفه یا ایدئولوگ‌ها اداره شوند.

این نوع رویکرد به شهر در ادوار بعدی نیز همچنان بالنده بود و کسانی نظیر سنت‌اگوستین (شهر خدا)، توماس کامپانلا (شهر آفتاب)، توماس مور (اتوپیا)، فرانسسیس بیکن (آلاتنتیس نوین) در حوزه تمدنی غرب و نیز فارابی (مدینه فاضله) در حوزه تمدنی اسلام مروج تفکر آرمانشهری بودند. نگاه دوم عمدتاً توصیفی - تاریخی بود که در آثار جغرافیدانان و سفرنامه‌نویسانی که در حوزه تمدنی اسلامی می‌زیستند، نمود پیدا می‌کرد. «ازجمله مهم‌ترین اینگونه آثار می‌توان به اشکال‌العالم (جیهانی، اوایل قرن چهارم هجری)، نزهةالمشراق فی اخراق‌الاقاق (ادریسی، قرن پنجم هجری)، معجم‌البلدان (یاقوت حموی، قرن هفتم هجری)، تقویم‌البلدان (ابوالفداء، قرن هشتم هجری) و مانند اینها اشاره کرد. «در دوران مدرن و به‌ویژه پس از انقلاب صنعتی که با دگرگونی‌های گسترده (ازجمله این دگرگونی‌ها می‌توان به تغییر در روابط و نیروهای تولید، مهاجرت‌های وسیع به شهرها، ظهور کارخانه‌ها، جنبش‌های شهری و نظایر اینها اشاره کرد) در فرم و ساختار شهرها همراه بود، نوع نگاه به شهر نیز عمیقاً تحول پیدا کرد. اندیشمندان اجتماعی هم‌عصر با این تحولات که می‌توان آنها را جامعه‌شناسان کلاسیک نامید، نگاه تحلیلی ویژه‌ای به شهر و تحولات آن داشتند و بخشی از آثار خود را به‌طور مستقیم (برای مثال وبر: شهر در گذر زمان؛ زمیل: کلاشهر و حیات ذهن) یا غیرمستقیم (برای مثال تونیس: گمین شافت و گرلشافت؛ دورکیم: همبستگی‌های ارگانیکی در شهر) به این مهم اختصاص دادند.

دوره دوم تحول مطالعه شهر در عصر مدرن به‌ویژه با ظهور مکتب شیکاگو آغاز شد. رشد سریع شهرها و زندگی پرمی‌های آن از مهم‌ترین عوامل موثر بر تحلیل‌های جامعه‌شناختی زیگموند شهری در قرن بیستم بود. نخستین مطالعات عمده جامعه‌شناسی درباره شهرهای مدرن از شیکاگو و به‌وسیله اربرت پارک آغاز شد؛ شهری که هم از نظر نرخ توسعه و هم از نظر نابرابری‌های بسیار فاحش، نمونه بی‌نظیری به شمار می‌رفت. در این مکتب، دو رهیافت اساسی پرورانده شد که تا دهه ۷۰ میلادی در حوزه جامعه‌شناسی شهری مسلط بودند؛ یکی موسوم به رهیافت بوم‌شناختی که اربارت پارک آن را اشاعه داد و دیگری تعریف شهرنشینی به‌منزله روش زندگی» که به‌وسیله لوئیس ورت ارائه شد. از دهه ۷۰ به بعد و با ظهور اندیشه‌های پسامدرن، مساله شهر جهات مختلفی به خود گرفت؛ برخی نظیر مانوئل کاستلز و دیوید هاروی با نقد دیدگاه مکتب شیکاگو، نوعی اقتصاد سیاسی شهری را بنا نهاده و بر این اعتقاد بوده‌اند که شهرنشینی فرآیند مستقل و خودمختاری نیست؛ بلکه باید در ارتباط با الگوهای عمده تغییر سیاسی و اقتصادی مورد تجزیه و تحلیل قرار گیرد. برخی دیگر (نظیر بودریار) نیز که متأثر از اندیشه‌های پسامدرن بودند، شهر را به‌مثابه جایگاهی برای مصرف تلقی می‌کردند. اهمیت مصرف برای این گروه اخیر تا جایی است که معتقدند مصرف در دوران جدید روندی است که در آن خریدار کالا از طریق به‌نمایش گذاشتن کالاهای خریداری شده، به‌طور فعالی مشغول تلاش برای خلق و حفظ یک حس «هویت» است. به عبارتی دیگر افراد، هویت چه کسی بودن خویش را امروزه از طریق آنچه مصرف می‌کنند، تولید یا بهتر بگوییم «جعل» می‌کنند. این روند تا مرحله تبدیل شهرها به بازارهای بزرگ در زمان کنونی ادامه یافته است. بازار (که در گذشته نوعی محدوده مکانی داشت) به تمامی نقاط شهر سرایت کرده و در حومه‌های آن، به‌طور فزاینده‌ای، شهرهای بزرگ به جای خانه، نشسته است.

کتاب جامعه مصرفی و شهر پسامدرن اثر دیوید کلارک، در زمره همین نگاه اخبارالذکر نسبت به شهر قرار دارد. این اثر متأثر از کارهای با نفوذ نظریه‌پردازانی نظیر ژان بودریار و زیگمونت باومن است. فحوائ اصلی کتاب به قول خود نویسنده این است که جامعه مصرفی، شهر را در تصویر خاص آن دوباره شکل داده است.

سمنار نقد روایت شهید مطهری از ناسیونالیسم ایرانی برگزاری می‌شود

سمنار بازخوانی «خدمات متقابل اسلام و ایران: نقد روایت شهید مطهری از ناسیونالیسم ایرانی» در پژوهشگاه علوم انسانی از ساعت ۸ صبح تا ۲۰ در سالن حکمت برگزار می‌شود. در این نشست محمدمطهری، حمیدپارسایان، داوودمهدوی‌زادگان، محمدعلی مرادی، سیدجواد میری، قاسم پورحسن، حسین کلباسی اشتری و حسن محدثی به سخنرانی خواهند پرداخت.

آیا آوینی روشنفکر شده بود؟

شهریار زرشناس: روشنفکرها می‌گویند آوینی اواخر عمر به دوران روشنفکری بازگشته بود. من تا چهارشنبه غروب با ایشان بودم، در نوشته‌هایش یک سطر بوی عدول از انقلاب به عبور از انقلاب پیدا نمی‌شود، یک فریم در این مورد ندارد. روزی که با هم می‌رفتم گفت می‌روم فکه، جایی که فرشتگان ارواح شهدا را به آسمان می‌برند.

نقاط عطف «تاریخ اسلام‌هراسی» در رسانه‌های غربی

کی نشان دادند؟ چه نشان دادند؟

مغرب‌زمین قرار داد، وقوع برخی رویدادها در عرصه بین‌المللی طی نیم‌قرن اخیر - به‌ویژه از اواخر دهه ۸۰ میلادی به این سو- بوده است؛ رویدادهایی که بعضاً نتایج ناگواری داشته و پرداخت رسانه‌ای آنها، عمدتاً افکار عمومی و احساسات جمعی غربی‌ها را متأثر ساخته است. در ادامه، به اهم این اتفاقات که پس از مرور و بررسی جامع منابع مطالعاتی غربی استخراج شده‌اند، به ترتیب زمان وقوع، اجمالاً اشاره می‌کنیم.

❁ **۲۴ نقطه عطف در اسلام‌هراسی معاصر**

۱۹۶۷ جنگ اعراب و اسرائیل

۱۹۷۲ وقوع بحران نفتی درنتیجه تحریم مختل‌کننده غرب و به‌ویژه آمریکا از سوی کشورهای عربی؛ تحریمی که اهمیت سلاح قدرتمند نفت و آسیب‌پذیری آمریکا را بر جهانیان آشکار ساخت.

۱۹۸۰-۱۹۷۹ پیروزی انقلاب اسلامی ایران و متعاقب آن، ماجرای سفارتخانه (لانه جاسوسی) آمریکا که منجر به دستگیری [به تغییر رسانه‌های غربی، گروگانگیری] ۵۲ تبعیر کارکنان آن به مدت ۴۴ روز شد؛ معضلی که کارتر رئیس‌جمهور وقت آمریکا به‌رغم تلاش‌های گسترده تا آخرین روز زمامداری خود در کاخ سفید نتوانست آن را حل و فصل کند. این مساله ضعف و ناتوانی ابرقدرت جهانی را برای عموم آشکارتر کرد.

دهه ۱۹۸۰ تجاوز اسرائیل به لبنان، مقاومت حزب... در برابر این حملات و همچنین انتشار فلسطین در دهه ۸۰ میلادی رسانه‌های غربی با تمرکز بر برخی گروه‌های جهادی همچون حزب... و حماس -که صرفاً از سرزمین‌شان در مقابل تهاجم و اشغال اسرائیل دفاع می‌کردند- و معرفی آنها به‌عنوان سازمان‌های تروریستی و خشونت‌طلب، همسویی خود با اسرائیل را نشان دادند.

۱۹۸۹ جنجال ممنوعیت حجاب در مدارس فرانسه

۱۹۹۱-۱۹۹۰ جنگ اول خلیج فارس؛ تجاوز عراق به کویت در سال ۹۰ و در پی آن، دخالت غرب

۱۹۹۱ فروپاشی بلوک شرق و سقوط اتحادیه جماهیر شوروی

۱۹۹۲ بمب‌گذاری در ساختمان مرکز تجارت جهانی در ۲۶ فوریه ۱۹۹۲ که ۶ کشته و بیش از ۱۰۰۰ زخمی بر جای گذاشت.

۱۹۹۵ وقوع انفجار در ساختمان فدرال اکلاهاماسینی که منجر به کشته‌شدن ۱۸۰ نفر شد که اغلب آنها کودک بودند. این حادثه تا پیش از وقوع ۱۱ سپتامبر، عظیم‌ترین رویداد تروریستی تاریخ ایالات متحده قلمداد می‌شد.

۲۰۰۱ درگیری میان جوانان مسلمان و پلیس انگلستان از آوریل تا جولای ۲۰۰۱ در شهرهای اولدهام، برنلی و برادفورد.

۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱ حادثه مشهور به ۹/۱۱ که

از دید بسیاری، نقطه‌عطف محوری و کانون توجه افکار عمومی و رسانه‌های غرب به اسلام محسوب می‌شود. سلسله عملیات انتحاری ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱، به‌عنوان بزرگ‌ترین حادثه تروریستی تاریخ ایالات متحده و عظیم‌ترین حمله خارجی به آن، پس از واقعه «پرل هاربر» در زمان جنگ جهانی دوم شناخته می‌شود. در صبح این روز، ۱۹ تن از اعضای القاعده (به انضمام ۱۴ تبعه سعودی)، چهار هواپیمای تجاری و مسافربری را ربودند و ساختمان مرکز تجارت جهانی در نیویورک و پنتاگون در واشینگتن دی‌سی، پایتخت آمریکا را مورد هدف قرار دادند. در این واقعه، طبق گزارش، ۲۹۴۷ نفر از شهروندان عادی، از ۹۰ ملیت گوناگون کشته شدند.

۲۰۰۲-۲۰۰۱ اعمال سیاست‌های [به اصطلاح «جنگ علیه ترور»؛ اجرای طرح انتقامی جرج بوش پس از ۱۱ سپتامبر: جنگ علیه افغانستان و عراق در سال‌های ۲۰۰۱ و ۲۰۰۳.

۲۰۰۲ وقوع حملات تروریستی در مادرید پایتخت اسپانیا که در آن ۱۹۱ نفر کشته و ۲۰۵۰ تن مجروح شدند.

۲۰۰۴ قتل فیلمساز هلندی، تتو فن گوگ، در امستردام به‌دست محمد بویری، تبعه هلندی مراکشی

تتو فن گوگ کارگردان فیلم، روزنامه‌نگار، برنامه‌ساز و بازیگر تلویزیونی بود که به سبب فعالیت‌های ضداسلامی‌اش مشهور بود. عموماً قتل فن گوگ را در نتیجه ساختن آخرین فیلم کوتاهش به نام تسلیم (Submission) می‌دانند. این فیلم با همکاری یکی از نمایندگان مجلس هلند به نام «ایان هیرسی علی» ساخته شده بود.

۲۰۰۵ بمب‌گذاری در سیستم حمل‌ونقل عمومی لندن در جولای ۲۰۰۵ که به واقعه ۷/۷ نیز مشهور است. این حادثه منجر به مرگ ۵۲ نفر و همچنین استعفاي نخست‌وزیر وقت بریتانیا تونی بلر شد.

۲۰۰۵ جنجال کارتون‌های دانمارکی که حاوی تصاویر اهانت‌آمیزی از پیامبر اسلام(ص) بودند و آشوب‌ها و منازعات متعاقب آن

۲۰۰۶ سخنرانی ضداسلامی عالی‌ترین مقام کلیسای کاتولیک، پاپ بندیک شانزدهم در آلمان

۲۰۰۸-۲۰۰۶ تجاوز اسرائیل به لبنان (۲۰۰۶) و غزه (۲۰۰۸)

۲۰۰۷ ممنوعیت ساخت مناره مسجد در سوئیس به‌بهانه ناسازگاری با فرهنگ و معماری بومی؛ دو سال بعد اکثریت مردم این کشور در یک همه‌پرسی این قانون را تأیید کردند؛ پس از آن، کشورهای مدعی آزادی دیگر - همچون سوئد، نروژ و بلژیک- در مخالفت با ساخت مساجد و مراکز اسلامی، از سوئیس پیروی کردند.

۲۰۰۸ ساخت فیلم فتنه اثر گرت ویلدرس، رهبر افراطی حزب «برای آزادی» پارلمان هلند که سراسر توهین به اسلام و آموزه‌های آن

مکتب کیوتو منتشر شد

کتاب «مکتب کیوتو: آشنایی با فلسفه ژاپن» نوشته محمد اصغری توسط انتشارات ققنوس منتشر شد. این کتاب در قالب ۶ فصل به بررسی مکتب کیوتو می‌پردازد که یگانه مکتب فلسفی ژاپن در دوره معاصر است. «نیشیدا کیتارو» را می‌توان «افلاطون ژاپن»، رهبر و پایه‌گذار ناخواسته این مکتب دانست.

است. فیلم فتنه اگرچه معروف‌ترین اثر در نوع خود است، قطعاً اولین و آخرین آنها محسوب نمی‌شود. آثار به‌اصطلاح هنری بسیاری در همین زمینه، قبل و بعد از آن تولید و عرضه شده‌اند؛ فیلم معروف «دغدغه: جنگ اسلام رادیکال علیه غرب» و «معصومیت مسلمانان» از این جمله‌اند.

۲۰۱۰ ماجرای ساخت یک مسجد و مرکز اسلامی در نزدیکی ساختمان مرکز تجارت جهانی سابق در نیویورک به نام «مسجد گراند زبرو» که مخالفت‌های شدیدی را در رسانه‌ها و افکار عمومی آمریکا برانگیخت.

۲۰۱۰ جنجال تهدید به قرآن‌سوزی در آمریکا. تری جونز، کشیش گمنام کلیسایی در ایالت فلوریدا، مدعی شد در نهمین سالگرد واقعه ۱۱ سپتامبر، نسخه‌هایی از قرآن را به آتش خواهد کشید. این موضوع، خشم و انزجار جهانی مسلمانان را در پی داشت.

۲۰۱۱ بهار عربی که در ژانویه ۲۰۱۱ با خودسوزی فردی در تونس آغاز شد و در قالب زنجیره‌ای از انقلاب‌ها و شورش‌ها در چندین کشور عربی ازجمله مصر، سوریه، بحرین و... گسترش یافت. وقوع این حوادث، بار دیگر جهان اسلام را به کانون توجه رسانه‌های غربی مبدل کرد.

۲۰۱۱ کشته‌شدن اسامه بن لادن، رهبر القاعده و مسئول بسیاری از حملات تروریستی مهم ازجمله ۱۱ سپتامبر، به‌دست سربازان ارتش آمریکا در پاکستان. این رویداد نیز نمونه‌ای دیگر از حوادث خرساز و بهانه‌های تاریخی برای بازخوانی اتهام تکراری انتساب تروریسم به اسلام و گروه‌های اسلامی (پیوند قدیمی اسلام‌تروریسم) بود. به این فهرست می‌توان وقایع جدیدتری را هم اضافه کرد؛ ازجمله: شکل‌گیری گروه‌های تروریستی نظیر داعش، النصرة، الشیاب، بوکحرام، جیش الاسلام و بسیاری دیگر از فرزندخوانده‌های نوین تفکر کهنه‌تکفیری- سلفی و فعالیت‌های وحشیانه آنان به‌نام اسلام، حمله به دفتر مجله «شارلی ابدو» و نیز ارتکاب فجایعی نظیر حوادث اخیر در فرانسه، انگلستان، بلژیک و...

در مجموع، طی چند دهه اخیر، وسایل ارتباط جمعی غالباً اسلام و مسلمانان را در حاله‌ای از ترس، تهدید و هراس جنون‌آمیز پوشش داده‌اند و اسلام و موضوعات پیرامونی آن، معمولاً زمانی ارزش پوشش خبری و رسانه‌ای یافته‌اند که واجدهای رخ داده باشند. نام اسلام، همواره با بحران، فاجعه، ترور، کشتار، تدروی، خشونت، بربریت و امثال آن توأم شده است. طبعاً چنین مقارنه‌سازی شیطن‌آمیزی، هر مخاطبی را تحت‌تأثیر قرار داده و موجب ایجاد پیوندی ناگسستنی میان «اسلام» و «بنیادگرایی و تروریسم» در ذهن او خواهد شد.

منابع:

۱- Bleich, Erik. ۲۰۰۹. «Where Do Muslims Stand on Ethno-Racial Hierarchies in Britain and France? Patterns of Prejudice ۴۳(۳/۴): ۳۷۹-۴۰۰.

۲- Field, Clive. ۲۰۰۷. «Islamophobia in Contemporary Britain. « Islam and Christian Muslim Relations 1۸(۴): ۴۴۷-۴۷۷.

۳- Haddad, Yvonne, and Nazir Harb. ۲۰۱۴. «Post-۹/۱۱: Making Islam an American Religion.

« Religions ۵(۲): ۴۷۷-۵۰۱.

۴- Jung, Jong Hyun. ۲۰۱۲. «Islamophobia? Religion... « Review of Religious Research ۵۴(۱): ۱۱۳-۱۲۶.

۵- Ibrahim, Dina. ۲۰۱۰. «The Framing of Islam on Network News. « International Communication Gazette ۷۲(۱): ۱۱۱-۱۲۵.

۶- Imhoff, Roland, and Julia Recker. ۲۰۱۲. «Differentiating Islamophobia. « Political Psychology ۳۳(۴): ۸۱۱-۸۲۴.

۷- Klug, Brian. ۲۰۱۲. «Islamophobia: A Concept Comes of Age. « Ethnicities ۱۲(۵): ۶۶۵-۶۸۱.

۸- Poynting, Scott, and Victoria Mason. ۲۰۰۷. «The Resistible Rise of Islamophobia. « Journal of Sociology ۴۲(۱): ۶۱-۸۶.

۹- Semati, Mehdi. ۲۰۱۰. «Islamophobia, Culture and Race. « Cultural Studies ۲۴(۲): ۲۵۶-۲۷۵.

۱۰- Stein, Arlene, and Zakia Salime. ۲۰۱۵. «Manufacturing Islamophobia. « Journal of Communication Inquiry ۳۳(۴): ۳۷۸-۳۹۶.

۱۱- Strabac, Zan, and Ola Listhaug. ۲۰۰۸. «Anti-Muslim Prejudice in Europe. « Social Science Research ۳۷(۱): ۲۶۸-۲۸۶.

